

Hausel Sándor

BERKENYE TÖRTÉNETE

a betelepüléstől
a templom megépítéséig
(1718-1778)

Berkenye, 2018

Hausel Sándor

Berkenye

története a betelepüléstől
a templom megépítéséig
(1718-1778)

Berkenye 2018

Megjelent Berkenye község újratelepítésének 300. évfordulójára

Szerkesztette: Dr. Hausel Sándor
Lektorálta: Dr. Horváth M. Ferenc
Tipográfia: Girasek Károly

© Hausel Sándor

ISBN 978-615-00-2911-5
Kiadja: Berkenyei Német Nemzetiségi Önkormányzat
2641 Berkenye, Kossuth u. 20.
Felelős kiadó: Árpásné Schlenk Judit
Készült a Multiszolg Bt. nyomdaüzemében, Vácon
Példányszám: 400
Felelős vezető: Kajtor Bálint

Előszó

Kedves Olvasó!

Ön azt a könyvet tartja a kezében, amely abból az alkalomból készült, hogy Berkenye 2018-ban ünnepli az újratelepítésének 300-dik évfordulóját.

A három évszázad történelmi léptékkal nézve nem tűnik túl nagy időnek, amit mi emberek át tudunk fogni ahhoz mérten, viszont soknak. Nagyszüleinkről, dédszüleinkről vannak még emlékeink, fényképeink, esetleg sírjaik a temetőben. Ők a 19-dik század végefelé születtek, tehát az átlagember számára – aki nem a múlt kutatásával foglalkozik – még másfél évszázad kézzel fogható értelmezése sem könnyű.

Ha visszaszámolunk, akkor a betelepülés óta a mostani fiatalok és gyerekek a 10-11. generáció, akik már az „új hazában” nőttek fel.

Úgy gondolom, hogy az ember ahogy gyarapodik az évek számában, mindinkább érdekli a múlt és keresi a gyökereit. Mi többen éreztük úgy a 300. évhez közeledvén, hogy kevés az, amit tudunk a betelepülésről. Tennünk kell azért, hogy közelebb kerüljünk falunk, Berkenye 300 évvel ezelőtti eseményeihez, e célból íródott ez a könyv.

Azt hiszem, aki kézbe veszi ezt a könyvet, azt is foglalkoztatják azok a gondolatok, hogy Őseink honnan, miért és hogyan kerültek ide a Börzsöny lankáival körülvett festői környezetbe, hogy itt letelepedjenek.

Az „őshazával” kapcsolatban voltak teóriák, feltevések, amelyek a rendelkezésre álló adatok kapcsán nem nyertek bizonyítást. Az általunk ismert és az önkormányzat által megkeresett települések sem igazolták vissza a származást, a kapcsolatot.

Az azonban kiderült, hogy a szálak a korabeli Würzburgi egyházmegyéhez vezetnek. A könyvben szereplő térkép jelzi, hogy ez a mai Németországban hol helyezkedik el. Nagy örömeinkre egy helyről, a jelenlegi Bajorország Würzburgi járásának Neubrunn településéről az idejövétel bizonyított.

A megismert adatok támpontot jelentenek mindazok számára, akik családjaik származását illetően a kapcsolatok kutatására a jövőben erőfeszítést kívánnak tenni.

Településünk régmúltjának kutatása során sikerült rálelni és könyvünkben is bemutatni az 1390-es évben térségünkéről íródott oklevelet, ami úgy érzem fontos történelmi dokumentum.

A 300 évvel ezelőtti újratelepítést vizsgálva a laikus számára meglepő, hogy az adózás és az ahhoz kapcsolódó adatok nagymértékben dokumentálva voltak. Ezek most sok mindent elárulnak nekünk.

Hihetetlen, hogy a korabeli időkből házassági szerződés és végrendelet is előkerült, amely sok tanulsággal szolgál a ma embere számára.

Remélem, hogy a felkutatott és közreadott adatok, leírások olvasása sok embernek örömet jelent.

Őseink a váci püspök jobbágysai voltak, hiszen az Ő hívására jöttek ide, hogy itt boldoguljanak és utódjaiknak élhető körülményeket teremtsenek. Hitük átsegítette Őket a sok nehézségen, amelyből az elmúlt három évszázad alatt akadt bőven.

Köszönet a Berkenyei Német Nemzetiségi Önkormányzatnak, hogy felvállalta a könyv kiadását, hogy megbízott bennünket, hogy segítsük elő a megvalósítást, és hogy viseli a költségeket.

Úgy gondoljuk, ami 300 éve elindult Berkenyén az egy új honfoglalás, egy sikertörténet, és ezt mindenki érzékelheti, aki ma ide látogat. Ez büszkeséggel kell, hogy eltöltsön minden ma itt élő berkenyeit, és mindazokat, akiknek az Ősök vére csörgedez ereikben, de máshol élnek.

A település emlék lépcső megépítésével, és sok szép programmal készül a 300 éves évfordulóra, hogy az óvodástól az aggastyánig mindenki megismerje a falu történelmét, és átérezze ezt a nagyszerű pillanatot.

Ez a könyv azért íródott, hogy olvasóját közelebb vigye a múlt megismeréséhez, őseink tiszteletéhez és településünk, Berkenye szeretetéhez.

Baráti ajánlással

Árpásné Schlenk Judit

Schmidt József

Közigazgatás és mindennapok

A gazdasági és jogi rendelkezések mellett a telepítőlevél megadta az új falu nevét is: Frankenwald. Ugyanakkor ez az elnevezés a telepítőlevélen kívül semmilyen más későbbi hivatalos iratban nem fordul elő. Az viszont érdekes, hogy az első pecséten a FW betűk láthatók, amik talán a „hivatalos” Frankenwald elnevezés emlékét őrzi. A megyei közigazgatás ugyanakkor már 1718-tól kezdve a Berkenye falunevet használta.

A falu nevével és megtelepedésével kapcsolatban a lakosok között egyébként két hagyomány ismert. Schram idézte a Pesty féle gyűjtést az 1960-as években: *"kérdezte hol laknak? ezt felelték Berginne /hegyek közt, hegyek belsejében/.... vagy talán azért is, inne /hegyek közt, hegyek belsejében/.... vagy talán azért is, mert e helyen sok Berkenye fa állott."* Szarvashegy, 80 éve az öregek szerint még erdő volt, aljában forrás, ahová szarvasok jártak inni. Az erdő kiirtása után szőlővel ültették be. A néphagyomány szerint mikor a törököt Nógrád várából kiűzték, lovaik lábára a patkót fordítva verték fel, úgy látszott, mintha Nógrád felé mentek volna, a berkenyei erdőben tanyáztak, az udvarhelyi szőlők alatt. A másik hagyomány a már idézett Pacséri révén a mai napig él: eszerint, amikor a berkenyeiek elkezdtek építeni a falujukat, a nógrádiak éjszaka lerombolták, amit ők nappal csináltak. Mindkét hagyomány az elhomályosult emlékmaradványa lehet a kezdeti évek sokféle nehézségének.⁵²

Az 1718-as szerződés utolsó pontja rögzíti, hogy a falu közigazgatásában az uradalomnak (a püspöknek) döntő szava van. Ez annyit jelentett az első évtizedekben, hogy a bíró és az esküdtek kiválasztásában a végső szót az uradalom mondta ki. Mivel a falu lélekszáma a XVIII. század végére haladta meg a 300 főt (1731-ben 166-an, 1760-ban 292-en, 1785-ben 329-en laktak Berkenyén), nemcsak a falu vezetői ismerték egymást személyesen, hanem az egész falut. A bírói intézmény a falu szerződéses jobbágysai között sorra járt. A korabeli „képviselőtestület” a bíró mellett négy esküdtből állt. Fontos kelléke volt működésüknek a pecsét. Úgy látszik, hogy az első pecsétnyomót az uradalom csináltathatta a falunak, mert azon a FW rövidítés (Frankenwald?), vagyis a falu püspökség által adott neve szerepel, amit nyilván csak a püspökségen ismertek. Az 1737-es szerződésen még ez látható, az 1750-es évektől lett „Sigillum Berkenye” azaz „Berkenye pecsétje” a felirata. További kérdést vet fel, hogy a pecsét ábrája, a háromágú fa vagy virág (berkenyevirág vagy rózsa?), szinte tökéletesen megegyezik Dunaharaszti 1720 körül használt pecsétjével. Mindenesetre ez az ábra a XX. század elejéig benne maradt a falu pecsétjében, amint azt a fém pecsétnyomó is igazolja.⁵³

**34. kép Berkenye első ismert pecsétje
1737-ből**

35. kép Berkenye pecsétje 1787-ben.

**36. kép Dunaharaszti pecsétje
az 1720-as években**

**37. Berkenye fém pecsétnyomója
a XIX. század végén.**

A bíró legfontosabb feladata a falu képvisellete mellett az adók beszedése és kezelése, majd az azzal való elszámolás volt, amely egy gazdasági évre (november 1-től október 31-ig) szólt. Az igen részletes bírói elszámolások alapvetően két részből álltak: a bevételek és a kiadások részletezéséből. A mindenkori bírók állandó és legnagyobb pénzügyi feladata az állami, megyei és egyházi adók beszedése, kezelése és továbbítása volt. Emellett az uradalom számára járó census, árenda- (kocsma, malom) és robotmegváltásért járó pénzek jelen-

tettek nagyobb tételt a falu korabeli „kötségvetésében”. Nem volt jelentős a kézművesek által fizetett összeg (árenda vagy taksa), hiszen ebben az időszakban csak néhány volt belőlük a faluban. Szintén jelentéktelen volt, de érdekessége miatt érdemes megemlíteni a berkenyeiek által fizetett pipaadót (Pfeiffengeldt), amit a dohányosok fizettek (1767-ben 5 forint 16,5 krajcár volt, több mint a taksások által fizetett adó). A megye falvaiban általában a férfitalosság 20 %-a fizetett pipaadót, így aztán nem csoda, hogy a dohányáról ismert Berkenyén is hódoltak eme szenvedélynek. Minden évben volt valamilyen egyéb, nem tervezhető bevétel, 1767-ben pl. a községi bika és csődör, valamint mész eladásából lett többek között többletbevétel. A kiadási tételknél az adók és uradalmi illetékek kifizetése mellett a községi épületek (község háza, kocsmá, pince, kovácsműhely, malmok) javítása, a kocsmái bor, sör, pálinka megvétele, valamint a különféle napszámberék és a szegődményesek kifizetése került folyamatosan pénzbe.

38. kép A berkenyei bírói számadás-könyve az 1767/1768-as gazdasági évre.

39. kép Boronylántartó könyvecske az 1769/1770-es gazdasági évre.

Ugyanígy minden évben voltak rendkívüli kiadások: 1767-ben pl. egyebek mellett a szőlőben ástott új kútért, a Berkenyén bekvártélyozott két lovas katona eltartásáért, a községi állatok számára só- és zabvásárlásért, a leadott verébfejeért kellett fizetni (1766-ban pl. 520 fej volt az előírás). Voltak reprezentációs költségek (áldomáspénz), amik a testületi ülések alkalmával, váci piaci vásárlásokkor és az egyházi vagy uradalmi tisztségviselők látogatásakor merültek fel. Ha másban talán nem is, de ebben a vonatkozásban már ekkor „elmagyarosod-

tak” a berkenyeiek, ugyanis a magyar szót írták németesen – Aldomasch – és nem német kifejezést használtak a számadásban. Ilyen ünnepi kiadás volt az 1767-es búcsú (Kürch Weihe Fest) alkalmával kifizetett bor és ebéd 13 fl 3 1/3 krajcáros összege, amely kb. annyit tett ki, mint a taksásoktól és dohányosoktól beszedett éves adó.⁵⁴

Az 1785-ös első országos népszámláláskor 60 házban 76 család lakott. A falu társadalmában a 12 jobbágytelken gazdálkodó mellett ekkor már 56 zsellért és 14 „egyéb” személyt találtak Berkenyén. Ezzel szemben az 1791-es házösszeírásakor már csak 54 házat írtak össze, amiből három volt községi: a hentesház, a juhász- és a pásztorlak. Két dolog viszont változatlan maradt: lakossága teljes egészében katolikus és német volt.⁵⁵

A falu mindennapjairól, a korabeli berkenyeiekről nincs írásos forrásunk, de a kortársak leírásai a magyarországi németekről adnak némi támpontot. Hogyan látták az 1740-es években a svábokat? Erre hiteles forrásunk lehet a kor neves tudósa Bél Mátyás: *”A németeknél nagy a változatosság, mert ahány család annyi származási hely. Egyeseket Ausztria, Tirol, és Styria, másokat Franciaország, aztán Svábszág és a Rajna vidéke küldte ide. Vannak, akik kemény katonai életből elbocsátva telepedtek meg itt és szentelték magukat a földművelésnek és családot alapítottak. Ezek sehol máshol nem boldogulnak jobban, ugyanis azok a betegségek sem ártnak nekik, amik miatt a külföldiek panaszkodnak, s elég kényelmes életet élnek. A szántóföldekkel, s szőlővel való foglalkozáson kívül még némi falusi kereskedelmet is űznek, s így szépen gyarapszanak. Megtanulják a szláv nyelvet éppúgy, mint a magyart, de házasságra egyikkel sem lépnek könnyen, hacsak a szükség nem kényszeríti őket. A gyermekeik örülnek annak, hogy Magyarországon születtek, és szülőföldjüket magasan fölé helyezik a szüleikének. Szóval az ország nyelveit, a honi szokásokat és a magaviseletet boldogan sajátítják el, ha csak, ami megtörténik, a szülők nem tilalmazzák. Máskülönb a ruházatuk olyan, mint Ausztriában volt szokásban. Ugyanis a németből és a magyarból kevert öltözékben járnak. A vendégszeretetet azonban hasznossággal mérik, s ez a magyarokat is elidegeníti őseik igen dicséretes szokásától. A németek ezt a magatartást a hazájukból hozták magukkal, s ezért fukarsággal és zsugorisággal vádolják őket még a saját fajtájukbeliek is, elsősorban azok, akik a vendégfogadókat kezelik. Különb az ország törvényeihez és szokásaihoz alkalmazkodva élik életüket, mint akik igen erősen ki akarják érdemelni a jó polgár nevét. Ha hallanak panaszt a németre a nép körében, s néha igen durvát is, ezeket mértéken felül felnagyítják azok, akik ezzel akarnak érdemeket szerezni a magyaroknál.”*⁵⁶

Hogy tényleg pont ilyenek lettek volna a berkenyeiek, nem tudhatni. Egyedül a vendégeskedéssel kapcsolatban írtak róluk 100 évvel később, 1845-ben, ami némileg ellentmond Bél Mátyás előbb idézett sorainak: *„Berkenyén s a szendehelyi sváboknál a vendégek maguk látják el magukat poharakkal s evő-*

eszközökkel. *Ebéd végefelé mindenik mond valami köszöntést, melynek vége mindig „fifáttal” (vagyis viváttal, azaz éljennel H.S.) megy ki, mire a bort kiírsza, a poharat pedig vagy földhöz, vagy a falhoz vágja. Fölkelvén az asztaltól, az üres tányérokat vagdadják földhöz, s nem egyszer 2-3 kerek kosarat töltenek meg cserepekkel. Itt még azon különös szokás is megvan, hogy a meghívott vendégek annyi kalácsot, pecsenyét és bort hordanak össze a lakodalmas házhoz, miszerént olykor egy hétig is eltart a vendégeskedés, s ha vidéki vendég távozik tőlük, csak ajándékokkal terhelten menekülhet.*⁵⁷

Az viszont bizonyos – az összeírások, az anyakönyvi bejegyzések és a szerződés bevezető része is arra enged következtetni, – hogy a betelepülők mindennapi életének kerete a család volt, amely rokoni, gazdasági, nyelvi és kulturális kötődést jelentett a hozzátartozóknak. Ha egy család valamilyen okból megbomlott, igyekeztek minél hamarabb kiegészíteni, aminek a XVIII. századi gazdálkodás feltételek mellett a gyereknevelés is kényszerítő oka volt. Ezen intézmény korabeli társadalmi fontosságára mutat rá, hogy a berkenyeiek között nagy jelentősége volt a családnak mint gazdasági egységnek a jogi formákban való megfogalmazására is. A korai ránkmaradt házassági szerződések minden bizonnyal még az óhaza jogi és szokásrendszerére is visszautalnak. Az alább olvasható 1737. évi házassági szerződés⁵⁸ jó példája, hogy miként tekintettek a berkenyeiek a szüleikre, gyermekeikre, vagyonukra, gazdasági viszonyaik elrendezésére, több nemzedék együttélésére.

Hayraths Contract

An heut dato 17ten october 1737. bestehen zwischen Johann Schmiedt undt Agnes Engelstarferin, beide leediges Standts: so bey gaigenwärthig beyständten wir Endes Unterschriebene hiermit urkundten wie folget: Als vor heut dato wie oben betrüth Johannes Schmiedt von seinen Vatter Johann Schmiedt das halbet Gutt wie Dorfsrecht Verhaltet. Über welches nebst Vereinigung seinen Vatter undt Mutter verwilliget Zeit ihres Lebens das Brodt über einen Tüsch zu spaysen aller zugehöriger Naturalien; So dan Vatter und Mutter mit seinen Sohn nicht könte vereinigen, billiger Massen ihnen Vatter und Mutter 16. Külla Waitzen jährlich verwilligt zu prestieren KuchlSpeise ein halbe Külla Linsen, ein baar Hühner zu halten zu ihren Nutzen, in Obstgarten ebenfahls unverwährlich zu essen zu

Házassági szerződés

Kelt a mai napon, 1737. október 17-én Johann Schmidt és Agnes Engelstarferin között, mindketten szabad állapotúak; mi alulírottak a tanúk jelenlétében ezennel kinyilvánítjuk az alábbiakat: A mai napon, kelt, mint fent, Johann Schmidt átveszi az apjától Johann Schmidttől a jobbágytelek felét, amint a szokásjog előírja. Ezen felül az egybeköltözéssel megengedi az apjának és az anyjának, hogy az életük végéig minden ittlévő terményből egy asztalnál legyen élelmük. Ha aztán az apa és az anya nem tudna együtt lenni a fiával, akkor ő méltányos módon átenged nekik évente 16 kila⁵⁹ búzát a konyha fenntartására, egy fél kila lencsét, egy pár tyúkot, hogy azt a maguk részére tarthassák. A gyümölcsös kertben száraz időben szintúgy szabadon ehetnek egy fél kila gyümölcsöt.

Töhren Wütterung bey der Früchten eine halbe külla Zeit ihres Lebens in Haus das Verbleiben zu haben, und Vatter, Mutter auch nebst ihrer Möglichkeit Zeit der Vereinigung jo in einen Brodt seyndt der würdtschaft beyhelflich sich verwilligen, dan verwilliget sich Sohn jo Vatter undt Mutter von Tüsch entfehren ihnen ein Kuh zu geben, zugleich über ein Futter bleiben, dass ein Kalb jo von der Kuh fählt bis erwachset standthaftig einer Kuhe das Futter geniesst ebenfahls dan solche nicht waitter zu halten, vorbehalten wirdt das erste Kalb und nicht mehr Kälbe dan ihnen gibt auf 400 Stück Pflantzen einen Krauthgarten. Von sonsten Ackher den 3ten Theill zu bauen (wie auch den Krauthgarten) dan gibt ihnen einen Frühling und einen Weingarten in Unteren Berg zur Besserung des Weingartens 3. Fuhr Gäulich alle Jahr zu führen. Vorbehalt Vatter dass der Sohn jo mit Todt abgeheth fahlt das Viertl guth dem Vatter zu, das ist solt sie ohne Erben verbleiben, solte dan sie Agnes mit Todt abgehen vor seinen Todt ohne Erben fahlt das Viertl guth auf ihren Familie, wie auch der Würthschaft der Helfte ihrer Familie zufahlt. Solte Vatter oder Mutter voreinander absterben fahlt zu nutz das halbete Theill des Auszugs oder solten einer schwehner Kranckheit befinden ihnen einen oder andern beyhülfflich sein der Wartung.

Mit götdlich Seegen beschliessen.

Actum Berkenye dato et Anno wie oben

Guthwilligste Beystandt und freundt allhier Nachpaaren Johannes Wolfsperger, Georg Engelstarfer, Johannes Güll, Adam Grumblauf.

P.S. ihme Johan Ihren Gemahl, Agnes verhayrathet 72. in paaren Geldt, id est süebzig Zwey Gulden.

Megengedi, hogy életük végéig a házban maradhatnak, az apja és az anyja a lehetőségük szerint az együttélés idején, hiszen egy kenyéren lévén, készek segíteni a gazdaságban. A fiú pedig hozzájárul, ha az apja és az anyja a (közös) asztaltól megválnak, hogy ad nekik egy tehenet, amely ugyanakkor közös takarmányon marad. Ha pedig a tehénnek borja lenne, annak felnövéséig a tehén a takarmányt szintén folyamatosan megkapja, de azután nem kell tovább tartania. Csak az első borjúig fenntartva, a későbbi borjak után nem kell tovább tartania (a tehenet). Ad továbbá nekik egy 400 darab növényre elég káposztáskertet, a többi szántóoldnek a harmadrészét művelésre (ahogy a káposztáskertből is), ad továbbá nekik egy tavaszi kertet és egy szőlőt az Alsó-hegyen. A szőlő javítására kiszállít minden évben 3 szekér trágyát. Kiköti az apa, hogyha pedig a fia meghalna, akkor a telek negyed része az apának jut, de csak ha örökös nélkül maradna. Ha Agnes halna meg örökös nélkül a férje előtt, akkor a telek negyed része, valamint a gazdaság fele a családjáé lesz. Ha az apa vagy az anya, egyik a másik előtt meghalna, a haszon a kiköltözés fele részéből az övé. Vagy ha súlyos betegségbe esnének, akkor akár egyiküknek, akár másikuknak segítségére lesz az ápolásban.

Isten áldásával lezárva.

Kelt Berkenyén a fent megírt évben és időpontban

Jóakarató tanúk és barátok, mindannyian itteni szomszédok Johann Wolfsberger, Georg Engelsdorfer, Johann Gill, Adam Grumblauf.

Utóirat: Johann-nal, a férjével Agnes megházasodik 72 azaz hetvenkét forint készpénzzel.

Agnes Engelsdorfer a halotti bejegyzése szerint 64 éves volt, tehát kislánként 14 évesen érkezett Berkenyére. A Johann Schmidt-tel kötött házasságakor 33 éves volt, majd férje halála (1758) után házasodott meg Peter Lambeck-kel. (Figyelemre méltó, hogy egyik házasságkötés sincs benne a nógrádi anyakönyvben.) Mikor viszont Agnes Engelsdorfer meghalt, Peter Lambeck házasodott újra Barbara Werner-rel. Halálakor (1770) részletes hagyatéki leltárat vettek fel ingatlan és ingó vagyonáról, amelyet a férj és az első házasságból származó három gyerek: Johann Schmidt, Anna Schmidt (Nicolaus Jordan felesége) és Josepha Schmidt (Matthias Durove felesége) örökölt. A németek öröklési szokására jellemző volt, hogy valamelyik fiú lett a teljes jogú örökös, a többi fiú pedig pénzt kapott vagy mesterségre tanították ki. Az ingatlanok között a ház, udvar, kút, istálló, csűr és szénaspajta értéke (350 forint) megegyezett a fél jobbágytelek (művelt és parlagon hagyott szántóföldek, rétek, gyümölcsös, kenderföld és káposztásföld, valamint az Udvarhely pusztán lévő új és régi szőlő) értékével. Ő is birtokolt a nógrádi határban irtvány földet és irtványrétet. Ingóságai között megtaláljuk az igás (2 ökör, 3 ló), a tejhasznú (2 tehén) és a hús hasznú (11 juh és 7 sertés) állatokat, amelyek értéke elérte a ház értékének a felét. A termények között tiszta búza, gabona és zab volt, valamint 125 font (kb. 60 kg) leveles dohány. Külön tételként vették fel a szekereket és tartozékait, az ekéket, igákat. Szintén külön a szerszámokat: szekercéket, villákat, zsákokat. A pinceeszközök és tartozékok, a konyhai és háztartási eszközök, a takácsnak átadott fonatok, női ruhák után végül a tartozások és követelések felsorolása következett. Alighanem ő az első berkenyei nő, akinek ruhatáráról lista ránk maradt: 2 szoknya az alsószoknyákkal, 1 karton kötény, 1 borszőlői régi szoknya, 1 damaszt lajbi, 3 főkötő: egy damaszt, egy bársony, egy papsüveg főkötő, 1 rövid bunda. Érdekes, hogy semmiféle lábbeli nincs a leltárban.

40. kép Johann Leuchtwitz végrendeletének kopertája

A korban gyakori özvegyházasságok miatt nemcsak a házassági szerződések voltak fontosak az egybekelők számára, hanem a végrendeletek is, hiszen a végrendelező ebben tudta meghatározni a különböző házasságaiból származó gyermekei számára az öröklést. Az alább olvasható 1770-es végrendelet írója Johann Leichtweiss. A Leichtweiss család a kezdetektől jelen van Berkenye életében, a vizsgált korszak egyik legjelentősebb jobbágycsaládja. Végrendeletét⁶⁰ március 17-én készítette el, s két hét múlva, április 2-án megtaláljuk nevét a halotti anyakönyvben. Háromszor házasodott, feleségeitől 11 gyerek születéséről van bejegyzés, a végrendelet megírásakor kilenc volt életben. Halála után Péter fia vitte tovább a jobbágygazdaságot, de testvére Mihály is Berkenyén maradt.

41. kép Aláírások Johann Leichtweiss 1770-es végrendeletén.

Im Nahmen der Allerheilligsten
Dreyfaltigkeit, Gott des Vatters und des
Sohns und des heiligen Geistes. Amen

A Szentháromság, az Atyaisten és a
Fiúisten és a Szentlélek nevében.
Amen

Nachdeme von Gott dem allmächtigen bestümet allen Menschen einmahl zu sterben, aber Zeit und Stund ungewiss. Als habe ich in Erinnerung der menschlichen Gebrächlichkeit bey meinem bereüts erlebten Alten, jedoch gantzen gesunden Vernunfth meine nachfolgende und leztwillige Disposition über meine hinterlassende Würthschaft, dahin gerichtet in allen und jeden guthe Ordnung zu stellen, wie es nach meinem vermuthlichen nicht weith mehr vorstehendt /: Gott gebe mir seeligen Absterben, sowohl mit meinem Körper, als wenigen Vermögen zwischen meinem Weib dann erster, 2ter und lezter Ehe erzeugten Kinderen in Gegenwarth deren hierzu erbetteten Gezeugen verfasset, gehalten werden solte! Und zwahr:

Miután a mindenható Isten rendelése az, hogy minden embernek egyszer meg kell halnia, azonban annak idejét és óráját nem tudhatja, ezért megért idős koromnál fogva immár megtapasztalva az embernek a beteges és elaggott állapotát, mindazonáltal még teljesen ép értelemmel az alább következő végrendeletemet akképpen tettem meg a hátrahagyandó gazdaságomról, hogy kivétel nélkül mindenben jó rendet szabjak meg, és hogy a valószínűleg már közeli bekövetkező (adja isten) boldog halálom után miképpen járjanak el mind a testemmel, mind a kevés vagyonommal a feleségem valamint az első, a második és az utóbbi házasságból származó gyerekeim között, ezért azt az ide kért tanúk jelenlétében megfogalmaztam! És pedig

Erstens: Empfehle ich meine arme Seele in die grundlose Barmhertzigkeit Gottes, welche die selbe durch die unendliche Verdiensten ihres Erlösers und durch die mächtigste Vor Bitt dessen aber gebenedester jungfraulichen Mutters MARIAE in Gnaden an und aufnehmen woll. Den Leib aber der Erden, welcher nach Krist katholischen Gebrauch unter einem Requiem und zwey heilige Messen in Begleitung der löblichen Bruderschaft des Altarssacrament und christlichen Lehr in den allhiesigen Freüdhof begraben werden solle.

Andertens: Verschaffe und vermache zur allhiesigen Kurden zehen Gulden reinische, welche nächst folgenden Herbstzeit abgeführt werden sollen das zeitlich betreffend.

Drittens: So bestelle und ernenne zu universal Erben meine zwey in ersterer Ehe erzeugte Söhne, als Petrum und Michaelen über meine völlige hinterbleibende Würtschafft, in Haus Stockh und sonstige Ackher, Wiesen, Krauth und Hopfgarthen nebst dem grösseren Weingarthen sambt vorrathigen Khornern und angebauthen Früchten dann zu der völligen Würtschafft gehörig und bestehenden Ackher und FuhrwesensRequisiten, dann auch samendliche sowohl Zug, Melk und Jungen nebst Schaaf, Schwein und Geflügl Vieh und samentliche Hausgerathschaften auf gleichen Theill. Mit disen Bedünngnuss und Condition, dass wann im Fall sich nach lang oder kurtzen Zeit beyde Brüder nicht vergleichen könneten, so hat der Michael, welchen das Vorrecht der Würthschaft zustehet, respectu des Haus und Weingarths Antheill vor solches dem Peter Baargeld 75 fl zu bezahlen. Von denen zur Würthschaft gehörigen Wiesen, Aeckher und Stocksackher sambt sonstigen Garthen, Viehsorten und Fuhrwesensgerathschaften, aber auch die Halbscheidt abzutretten und auszufolgen.

Először: Szegény lelkemet ajánlom Isten határtalan irgalmasságába, fogadja azt el és fogadja azt be kegyeibe a Megváltójának végtelen érdemei és Szűz Máriának, az ő legáldottabb anyjának leghatalmasabb közbenjárása által, a testemet pedig a földnek, amely a keresztény katolikus szokás szerint egy rekviemmel és két szentmisével a tekintetes Oltáriszentség Társulat és a keresztény tanítás által kísérve az itteni temetőbe temetessék el.

Másodszor: Rendelek és hagyományozok az itteni kordásoknak tíz rajnai forintot, ami a következő ősszel a megfelelő időben fizetessék le.

Harmadszor: Ezennel megteszem és megnevezem egyenlő részű általános örökösöknek a hátrahagyandó gazdaságom, a ház, az irtvány- és a többi földek, a rétek, a káposzta- és komlóskert felett a nagyobbik szőlőskerttel együtt, valamint a meglévő gabona és a megtermelt termények, továbbá a teljes gazdasághoz tartozó és feltehető szántóföldi és szekerekhez tartozó eszközök, azután az összes ígás, tejelő és növendékmarha, juh, sertés, baromfi és házi felszerelés felett a két, az első házasságomból származó fiamat, úgymint Pétert és Mihályt, azzal a feltétellel és kikötéssel, hogy abban az esetben, ha a két testvér hosszabb vagy rövidebb idő után nem tudna megegyezni, akkor Mihály, akinek a gazdasághoz előjoga van, a ház és a szőlőrész tekintetében ezekért fizesse Péternek 75 forint készpénzt. A gazdasághoz tartozó rétek, szántóföldek és irtványok és a többi kert, valamint a jószágok és szállítóeszközök után a felerészt is át kell engednie és ki kell szolgáltatnia.

Viertens: Über das meinem Weib Anna. Lauth Heurathscontract angehäurathet wordenen Kindstheil, wegen ihrer gegen mir wehrend der Ehe jederzeit erzeugten Treye, vermache dem kleineren Weingarthen nebst denen darinn verfertiget wordenen 1000 Weinstocken mit diser Condition zwahr, dass zur besseren Auferziehung deren kleineren Kinderen, sothanen Weingarthen meine altere Söhne durch drey Jahr zu arbeithen schuldig sein sollen, in Ansehung dessen aber der Genuss des an dem Fuss pflanzenden Kukuruz denen Söhnen verbleiben, der übrige Genuss des Weingarthens hingegen meinem Weib zu fallen solle. Alle Sachen heim zu liferen aber die zwey Söhne verbunden sindt. Nicht minder eine Khue nebst 2 Stücke Schaf, welche die Söhne in Futter zu halten schuldig. Auch meinem Weib verschafedergestalten dass solche in erwehlung der Khue die Wahl haben solle. Widrigen Fall aber auch die Mutter mit denen andertern der Würthschaft respectu der Verköstung (welcher sothanne solche zu erstatten haben werden) nicht vergleichen könnten, als werden selbte ihr nachstehendes alljährlichen auszufolgen haben und zwahr: an klaren Waitzen 10 killa Haaber 6 killa, Linsen $\frac{1}{4}$ killa, Krauth 1 Eimer, 1 Stücke gemastes Schwein wenigstens mit 65 libra. Ayer 100 Stücke, auf $\frac{1}{4}$ killa Hanfsamen bauen von denen langen Ackhern an Grund auf 1 Centen Tabak bauen zu können anzuweisen, wollt aber die Mutter den Tabak nicht bauen, so haben beyde Bruder mit Samen 1 Centen Tabak der Mutter zu erstatten. Endlichen der Genuss von der Kreutzwiesen in der Helft verbleiben solle. Damit sodann auch die Mutter mit denen 5 kleinen Kindern auch ihren Unterschleif und Unterkommen haben möge, mithin die kleine Kamerl sambt dem ober solchen verschlagenen Boden Kamerl meinem Weib

Negyedszer: A feleségemről, Annáról. Ráhagyom a házassági szerződés szerint a házasságba hozott gyermekrészt, az irántam a házasság alatt mindenkor mutatott hűségéért a kisebbik szőlőskertet az abban elültetett 1000 szőlőtökével együtt, mégpedig olyan feltétellel, hogy a kisebbik gyerekek jobb felnevelése végett azon szőlőskertet az idősebb fiaim három esztendőn keresztül kötelesek dolgozni, erre való tekintettel pedig az annak alján ültetendő kukorica haszna a fiúké maradjon, ellenben a szőlő egyéb haszna a feleségemnek jusson. Viszont köteles lesz a két fiú onnan minden dolgot hazaszállítani. Továbbá a feleségemre hagyok egy tehenet két darab juhhal, amiket a két fiú köteles lesz takarmányozni, olyképpen, hogy a feleségem dönthessen a tehén kiválasztásában. Ellenkező esetben pedig, ha az anyjuk nem tudna megegyezni velük a gazdaság felében a kosztolást tekintve (amit neki meg kell adniuk), akkor kötelesek lesznek az anyjuknak minden évben az alábbiakat kiszolgáltatni, úgymint: 10 kila tiszta búzát, hat kila zabot, negyed kila lencsét, egy akó káposztát, egy legkevesebb 65 fontos hízott sertést, száz darab tojást, valamint átadni művelésre egy negyed kilányi kendermagra való területet a 'Lange Acker' szántóból, és egy mázsa (=50 kg) dohányra való földet. Ha az anyjuk azonban nem akarna dohányt termesztetni, akkor a két testvér köteles együtt egy mázsa dohányt az anyjuknak átadni. Végezetül a 'Kreutzwiesen' nevű rét élvezete maradjon felesben. Hogy pedig az anyjuknak az öt kisgyerekekkel meglegyen az élleme és a szállása, a kis kamra a felette elkülönített padlás-szobával maradjon a feleségem használatában. Abban az esetben azonban, ha a feleségem idővel megházasodna,

zum Genuss verbleiben soll. Im Fall aber sich sothane mit der Zeit verheurathen sollte, so fallen gewelbe Sachen denen Besitzern der Würthschaft anwiederum an Heim, die Kuchelrequisiten aber anbelangend so sollten solche gleichförmig von beydenTheillen genutzt werden. Wann etwann die Mutter aber die Werme aus den Zimmer durch die dermahlige Flier nechts vergönnet werden möchte, so seindt die Besitzer der Würthschaft verpflichtet die Thür Werfer versetzen und von dem Ofen einige Kachl in das Kamerl richten zu lassen.

Fünftens: Meiner in ersterer Ehe erzeugten Tochter Anna Maria vermache als mütterlich und vatterlichen Erbsantheill seine in Waitzen bey dem Herrn Andreas Brünner Kappelan in der Unteren Pfarr a Festo Omnium Sanctorum auf Interesse legende Capital einhundert Gulden sambt abfallenden Interesse, zu dessen wann solche ihren Standt zu verändern gedencket, bis selbe zeit aber bey der Würthschaft fest leisten muss, ein ehrliches Beth dann auf die Hochzeit 1 ½ Eimer Wein nebst von einer killa Weitzen Mehl gebackenes aus der Würthschaft erfolget werden sollte. Auf gleiche Arth

Sehtens: Sollen auch meiner in 2ter Ehe erzeugten Tochter Maria Anna als vatterliches und mütterliches Erbtheill jene obwohlen vorhandene, jedoch in die Würthschaft zu Wittwen kommende einhunderth Gulden, wann solche sich einstens vereheliget, bis dahin aber auch sothane zu Haus verbleiben solle von denen andersteren der Würthschaft nebst einem Bett und auf die Hochzeit 1½ Eimer Wein und von einer killa Weitzen Mehl gebackenes ausgefolget werden. Und weillen

Sübendens: Die in der dritten Ehe erzeugt und bey Leben befündliche fünf Kinder als

akkor a szobai holmik ismét a gazdaság birtokosainak jutnak. Ami pedig a konyhai eszközöket illeti, ezeket mindkét fél egyaránt használja. Ha pedig az anya esetleg éjjelente meleget szeretne kapni a szobából a jelenlegi folyosón keresztül, akkor a gazdaság birtokosai kötelesek az ajtó kalanttyúját nyitva hagyni és a kályhától néhány kályhacsempét a kamrába irányítani.

Ötödször: Anna Máriának, az első házasságomból származó leányomnak hagyom anyai és apai örökrészül a váci alsó plébánián Andreas Brünner káplán úrnál Mindenszentek ünnepétől kezdve kamatra elhelyezett 100 forint tőkepénzét az arra eső kamatjaival együtt. Amikor helyzetét megváltoztatni gondolja, – addig azonban a gazdaságban kell folyamatosan részt vennie, – a házasságakor egy rendes ágyat, másfél akó bort, egy kila sütéshez való búzalisztet a gazdaságból ki kell adni. Hasonlóképpen

Hatodszor: Mária Annának, a második házasságomból származó leányomnak is apai és anyai örökrészül azon meglévő, mindazonáltal a gazdaságban az özvegynek járó 100 forintot a gazdaság másik feléből ki kell neki adni – amikor majd egyszer megházasodik, addig azonban neki is otthon kell maradnia, – egy ágygal együtt, valamint a lakodalomra másfél akó bort és egy kila sütéshez való búzalisztet. És miután

Hetedszer: A harmadik házasságból származó és életben lévő öt gyerek,

Johann Michael mit 9 Jahr, Elisabetha mit 7 Jahr, Katharina mit 5 Jahr, Maria Anna mit 3 Jahr und Joannes mit 1 Jahr noch zu dato theils der Unmündigkeit theils der Unfugbahrkeit zugethann. Als werden verbunden sein die Universalerben oder antretter der Würthschaft sothannen fünf Geschwisterl bis zu Erreichung des 12ten Jahres die benöthigte Kleidung und Verkhöstung nicht nur allein zu verschaffen, sondern auch einem jeden in particulari an vätterlichen Erbantheill aus den Würthschaft einhundert Gulden in allen aber 500 auszufolgen und zu bezahlen. Von der Zeit des erreichtenden 12ten Jahres hingegen auch in particulari einem jeden sothanne 100 fl insolang zu verInteressiren, bis solche ihren Stand nicht verändern.

Schlisslichen: Bestelle und ernenne pro Executore dieses verhaften Testaments und meiner ersten Disposition einer allhiesigen Gemeinde vorgestellte Richter und Geschworne. Bitte anbey diselbten sothannes in allweg zu schützen und in seinen Kraft zu erhalten. Zu mehreren Bekraftigung dessen habe mich eügen handig unterschrieben und mit beygefugten Nachweisfertigung deren anwesend gewesten Gezeugen gegenwahr-tiges ausfertigen wollen. So geschehen in der Possession Berkenye den 17ten Marty 1770.

Hans Laüchtweiss

als Testirender

Valentin Segner als Richter und Zeug
Jacobus Gessler als Zeug

Christoph Naiwert als Zeug

Coram me Nicolao Leps jurato Notario
Loci

úgy mint a kilencéves Johann Michael, a hétéves Elisabetha, az ötéves Katharina, a hároméves Maria Anna és az egyéves Johann a jelen időpontban még részben kiskorú, részben cselekvőképtelen állapotban vannak, ezért az általános örökösök vagyis a birtok örökösei kötelesek ennek az öt testvérnek – amíg a 12 éves korukat el nem érik – nemcsak a szükséges ruházatot és ételmezést biztosítani, hanem mindegyiknek az apai örökség részeként a gazdaságból személyenként egyszáz, összességében pedig ötszáz forintot kiszolgáltatni és megfizetni. Ellenben 12 éves koruk elérésétől mindegyik számára az egy részt illető személyenkénti ezen egyszáz forintot mindaddig kamatoztatni kell, amíg ők állapotukat meg nem változtatják.

Végezetül: Ezen kötelező érvényű végrendekezés és első rendelkezésem végrehajtójául megteszem és megnevezem az itteni község előljáró bírót és esküdteit. Egyszersmind megkérem őket, hogy ezt mindenkor megvédjék, és hogy a hatályában megtartsák. Ennek nagyobb bizonyosságául saját kezűleg aláírtam és e jelen írást a jelenlévő tanúk ide mellékelt igazoló aláírásaival kiadtam. Kelt Berkenye faluban 1770. március 17-én.

Hans Laüchtweiss

mint végrendekező

Valentin Segner mint bíró és tanú

Jacob Geissler mint tanú

Kristof Naiwert mint tanú

Elöttem: Nicolaus Leps ezen helység
hites jegyzője

Keresztek – fakápolna – kőtemplom

Amikor Althan püspök hívószavára a telepések megkezdték életüket az addig lakatlan területen, első feladatuk az alapvető életfeltételek biztosítása volt. A lakóházak, a gazdasági épületek használhatóvá tétele, a szántóföldek műveléséhez szükséges anyagok és eszközök biztosítása nem kis kihívást jelenthetett egy új település beindulásakor.

Érthető, hogy a kezdeti néhány évben a vallásos élet keretei is mások voltak a berkenyeiek számára, mint egy akár romos templommal rendelkező korábban elnéptelenedett faluban. Az ideérkezők vallásossága mellett talán ezeknek a kezdeti éveknek lehet a következménye, hogy Berkenye a keresztek falujává vált. Bár a szomszédos nógrádi templom csupán félórányi járásra feküdt az újdonsült településtől, mégis a helyi hitélet gyakorlására erős igény lehetett, amit templom híján keresztek állításával pótolhattak. Ezen felül azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a plébániás hely, Nógrád, szlovák nyelvű volt, vélhetőleg a misék nyelve is többnyire szlovák lehetett. A keresztek száma már a XVIII. század első felében elérte a hetet. A fontos dűlőutak mentén, illetve az azok kereszteződésénél felállított keresztek megfelelő ájtatossági helyszínt nyújthattak, amíg el nem készült az első templom fából, de hitéleti jelentőségük később is megmaradt. Az 1777-es térképen az akkori kálvária dombon három kereszt,

42. kép A keresztek jelölése az 1777-es térképen

nem sokkal előtte látható egy útszéli kereszt (a mai Petőfi utca). A vasútállomástól nem messze, a Szendehely felé vezető földúton a patak partján, valamint a nógrádi bekötőút felé, a falu végén állt kereszt.⁶¹

Az 1718-as szerződés kibocsátása után 5 évvel nagyrészt két ember áldozatvállalása révén megnyílt a szerény, de mégis helyi lehetőség az istentiszteletek tartására. Az adómentes évek végén még igen kezdetleges körülmények között élhettek a berkenyeiek. Az 1730-as egyházlátogatás úgy jellemzi a falut, mint amelynek lakói „igen szegény svábok” (*incolae miserrimi svaevi*). Szegénységük ellenére felépült a fatemplom, amely azután egy félévszázadig állt. Fa bőven volt a környéken, a püspök erre a célra pedig bizonyosan szívesen adott épületfát a vállalkozó kedvű és hozzáértő helybelieknek. 1723-ban tehát Sztrákos Adalbert plébános anyagi segítsége és Friesz Johann munkája révén elkészült a négy üvegezett ablakkal rendelkező, fából és agyagból összeállított templom, amely 1777-es lebontásáig szolgálta a berkenyeieket, igaz, az 1760-as években már romos állapotban volt. Egyszerűségét mutatja, hogy szentélyét ugyan zsindegy fedte, de a kis templomocska többi részét a lakosok által készí-

43. kép Útszéli kereszték a III. katonai felmérés térképén az 1880-as években

tett kis deszkácskával fedték be. Kórus is csak később épült hozzá, szintén fából.⁶² Bár Sztrákos plébános nem sokáig vezette a nógrádi plébániát, de ezzel a tetteivel nagyban hozzájárult Berkenye élhetővé válásához. A kis templomot a Szent Kereszt tiszteletére szentelték fel, ünnepét a Szent Kereszt Felmagasztalásának napján tartották (szeptember 14.). A helyére úgy emlékeztek a XIX. századi berkenyeiek, hogy az istentiszteleteket a „jelen templom magaslata alján e czélra épült kápolnában, melynek alapja mai napig észlelhető, végezték”.⁶³

A templommal szemközti oldalon volt egy kis 10 kilós harang. Az 1730-as egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a templom felszerelése a következő volt: egy miseruha lila és fekete színű stólvával, karinggel, az oltár öt képből állt, volt 2 oltárterítője, 2 kendője, a falakon 4 kis képecskéje, 2 kis edényke, 4 vörös fagyertyatartó. Különbféle felajánlásokból 62 ½ dénár készpénzzel rendelkezett.⁶⁴

A plébános javadalmazásánál megjegyzik, hogy mivel a falu mintegy 10 éve lett újraneépítve és a „lakosai igen szegény svábok”, akik megígérték, hogy a

44. kép A Berkenye és Szendehegy közötti határ a XIX. században

plébánosnak ezután évente 10 forintot fizetnek, dupláját mint eddig, de egyebet semmit. Szénából évente adnak 10 szekérrel, ezt nemcsak levágnák, hanem ösze is gyűjtik és be is szállítják. Kötelezték magukat egy hat kilás irtvány szántóföld kialakítására, ebből 5 kilás részt átadnak a plébánosnak, az egy kilás részt pedig az iskolamesternek, aki ellátja az egyházi feladatait is. Stóla jövedelem a keresztelésből, temetésből, házasságból, valamint a szülő nők bevezetéséből származott.

Felszerelése az ezután következő évtizedekben nem sokat változott, 1770-ben a következőkből állt: 7 különböző színű miseruha, 3 fehér miseing, egyikük új, a többi viseltes, 2 új és egy régi oltárterítő, két vállkendő, egy réz ereklyetartó, két kehely, réz áldoztató kehely, négy kehelykendő, négy kehelytörlő kendő, két asztalkendő, két másik az oltárhoz, szertartáskönyv, karing, két öv, szenteltvíz tároló edény szenteltvíztartóval, két üvegedényke öntetővel, egy új és régi füstölő, Biblia, feszület, négy nagyobb és kisebb fagyertyatartó, négy mellkendő. A perselypénzen kívül nincs más jövedelme. A temető a templom mellett található, megáldva, kerítve nincs. Összesen hét kereszt található, fenntartásuk az alapítóra tartozik. A templomnak 4 kilás (kb. 2400 nö.) szántóföldje volt, perselypénze évente mintegy 5 forintra rúgott. A pénztárát Nógrádon őrizték, készpénzüik 128 forint volt.

1759-től igen hatékonyan működött a falu egyetlen vallásos társulata, az ún. Keresztény Tanítás Társulata, amelynek az elnöke a plébános volt, többi tisztségviselője a falusiak közül került ki. A Keresztény Tanítás Társulata (latinul Confraternitas doctrinae Christianae) a templomi hitoktatás céljából az egyházközségekben alakított társulat volt. Magyarországon az 1638-as nagyszombati zsinat rendelte el, hogy ahol csak lehet, meg kell alapítani. Itt kezdték a katekizmus helyett a Kérdő Könyvecske kifejezést használni. Ezek közül a legnevezetesebb kb. 50 éven át kizárólagosan használt katekizmus volt, amely Kereskényi Ádám SJ (névtelen) fordításában magyarul is megjelent (Győr, 1758), s 1801-ig 12 kiadást ért. A tanulókat csoportokba osztották. Tananyaguk hármas tagoltságú („első, második, harmadik Oskola”) volt. A gyermekek és felnőttek, férfiak és nők egyaránt tagjai lehettek. A kislányoknak, a fiúknak, a nagylányoknak, a legényeknek, a házas asszonyoknak és férfiaknak külön-külön csoportokat szerveztek, mindegyiknek saját védőszentje és saját vezetője volt. A lakosokat anyanyelvükön, vásár- és ünnepnapokon oktatták, az a katekizmus anyagának betanításából és kikérdezéséből állott. A társulat munkájába a helyi előkelőségeket és „értelmiségieket” is bevonták, s többnyire közülük kerültek ki a tisztségviselők (igazgató, titkár és ezek helyettesei, az ún. vezérek, a zászlós, valamint a tanítók s a kérdezők). A vezetője mindig pap volt. A szabályzat a gyerekektől megkövetelte a fegyelmezett viselkedést, a naponkénti misehallgatást; a világi hitoktatóktól a katekizmus anyagának ismeretét, a példamutatást, és legalább havonta a szentségek föl vételét. Az oktatáshoz hozzá-

tartozott a jutalmazás és a büntetés. Hazánkban többnyire jezsuiták szervezték katechetikai missziók alkalmával, a nem kielégítő iskolai hitoktatás pótlására. A váci egyházmegyében 1759-től működtek. A jezsuiták föloszlatása, 1773 után a testvérületek egymás után szűntek meg. (II. József rendelete 1788-ban 91 társulatot oszlatott föl.) Leichtweiss András végrendeletéből tudjuk, hogy 1770-ben kordásegyesület volt Berkenyén. A kordás társulat az övtársulatok egyik változata, olyan vallásos egyesület, melynek tagjai Istenhez és egy meghatározott szenthez való tartozásuk, bűnbánatuk és vezeklésük jeleként övet viseltek. Az ötféle övtársulat közül Berkenyén vélhetőleg a ferences kordás társulat volt jelen.

Az 1750-as évek végére, megépítése után 30 évvel a kis berkenyei fatemplom, de inkább csak fakápolna állapota igen megromlott. Minden hivatalos jelentés beszámolt erről és a kisebb nagyobb javításairól. Ahhoz azonban, hogy a falu új kőtemplomot emelhessen magának két tényező egybeesésének kellett bekövetkeznie. Egyrészt bebizonyosodott, hogy a kezdeti nehézségek ellenére életképes falu jött létre, másrészt a váci püspöki székbe 1756-ban egy olyan püspök került Migazzi Kristóf személyében, aki nagy erővel szorgalmazta és támogatta egyházmegyéjében a templomépítéseket. Folytatta elődei nagyszabású építkezéseit, az ő ideje alatt épült a püspöki palota, a verőcei Migazzikastély, sok templom, többek között a kecskeméti, a veresegyházi, a berceli és a berkenyei. S valóban van nyoma, hogy az 1760-as évek közepén elkezdték az új berkenyei templom építésének az előkészületeit. 1766-67-ben az uradalom építési igazgatóságának kőműves mestere járt a faluban az új templom helyének kijelölése végett. Nyilván a terep rendezése, az építőanyag felhalmozása, az alapárkok kiásása több éves munkát igényelt a 300 lelkes falutól ahhoz, hogy 1778-ban átadhassák a helységhez mértén impozáns istenházát.⁶⁵

45. kép A Keresztény Tanítás Társulat érméje

Migazzi Kristóf Antal gróf (1714-1803): bíboros-érsek atyja Savoyai Jenő adjutánsaként harcolt Magyarországon, majd kormánytanácsos lett. Fölszentelése után 1732-ben trienti, majd brixeni és alamóci kanonok, 1735-ben a borghettói Szent Lőrinc, majd a valsuganai Szent Egyed apátság címzetes priorja. IV. Károly a

Rota Romana Törvényszék auditorává nevezte ki, s rábízta a Bécs és Róma közti ellentétek megoldását. Olyan jól végezte feladatát, hogy 1755-ben Mária Terézia VI. Ferdinándhoz küldte követül Spanyolországba. Közben mecheleni (Belgium) segédpüspök, karthagói címzetes érsek lett. 1756-ban Althann M. Károly püspök. kérte segédpüspökül, ezért visszatért Bécsbe. Althann halála után ő lett a váci megyés püspök, de alig foglalta el székét, 1757-ben bécsi érsek lett. 1761-ben a bécsi érsekség mellett Mária Terézia ismét rábízta a váci egyházmegye kormányzását, Vácra jött, és Canevale udvari építésszel újraterveztette a székesegyházat. Még ez évben bíborosi kinevezést kapott. Vácott új szemináriumot épített. Nemesi konviktust is alapított, melyből később a Theresianum alakult ki. A Vácra betelepődőknek oly kedvező föltételeket biztosított, hogy 4800 lakója 9060-ra sokasodott. Szívén viselte a közoktatás ügyét, s az egész várost átfogó építési terv megvalósítása érdekében Oswald Gáspár piarista építészre bízta a felügyeletet. Városépítésének olyan híre volt, hogy 1764-ben Mária Terézia is ellátogatott Vácra. Migazzi szembefordult II. József kormányzásával és egyházzpolitikájával. A császár emiatt elrendelte, hogy a főpapok csak egy javadalmat bírhatnak, s remélte, hogy Migazzi a gazdagabb váci székot választja. Ő azonban Vácról mondott le, hogy Bécsben jobban harcolhasson az egyházért.

46. kép Migazzi püspök arcképe

47. kép A Migazzi ereklyetartó

Könyvtár- és kéziratgyűjteményét Batthyány Ignác erdélyi püspöknek adta el, e gyűjtemény lett a gyulafehérvári Batthyáneum legértékesebb része. Vácra összegyűjtette az egyházmegye területén föllelt római kori köveket, melyek közül később 400 a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába került. Bécsben, a Szt. István-dómban temették el. Verőcei nyaralója 1950 után szociális otthon lett.⁶⁶

Migazzi püspök tervei megvalósítására a piarista építész, a morva származású Oswald Gáspárt fogadta fel, így aztán elmondhatjuk, hogy neves tervezője és építője volt a berkenyei templomnak. A templom külső képének az a sajátossága, hogy nem csak az építető püspök címere látható a homlokzaton, hanem neve is: CCA Migazzi (Cardinal Christoph Anton Migazzi) magyar jelentése Migazzi Kristóf Antal kardinális. Hasonló Migazzi-kőcímert találhatunk a szomszédos szendehelyi plébánia falán. A két templom szinte egyszerre épült, a szendehelyi 1775-ben, a berkenyei 1778-ban lett kész. (A szendehelyi Migazzi-címer amiatt van a plébánia falán, mert ott az első templomot 1870-ben teljesen lebontották, és feltehetőleg tekintettel az új templom építetőjére, Peitler Antal József püspökre, a címert nem tették fel a homlokzatra.)

**48. kép Esterházy László Pál
váci segédpüspök arcképe**

Megépítésének évében, 1778-ban sor került az új templom megáldására a váci helyettes püspök, Esterházy László Pál közreműködésével. Esterházy püspök 1730. május 23-án született, 1746-ban lépett be a pálos rendbe, 1749-től Rómában tanult a Collegium Germanicum-Hungaricum falai között, itt tette le doktrátusát. 1753-ban szentelték pappá. A rendben újoncmesterként és teológiai tanárként működött közre. 1761-ben és 1764-ben tartományfőnökké választották, majd 1769-ben a rend generálisa lett. 1776-tól, a rend feloszlata után Vácott címzetes püspök, nagyprépost és püspök-helyettes, valamint ő lett Sebastopol felszentelt püspöke. 1780. június 23-tól haláláig pécsi megyéspüspök. 1781-ben kapta meg a palliumot. Pécsi tevékenységként

bővítette a püspöki palotát, Püspökszentlászlón nyári lakot építtetett. 1785-ben II. József tankerületi reformja után befogadta a Győrből Pécsre áttelepített jogakadémiát. 1799. november 7-én halt meg Mohácson.

De nem csak építészeti szempontból érdekes a berkenyei templom, a templombelső is művészettörténeti jelentőségű alkotásokat őriz. A főoltár festménye, A Szent Kereszt imádása Migazzi püspök kedvenc festőjének, Martin Johann

Schmidtnak a munkája. A mellékoltár festménye, az Angyali üdvözet, a XVIII. század végi magyarországi templomfestészet jeles alkotójának, Volnhoffer (Wohnhoffer) Jánosnak a műve. A festmény röviddel a templom megépülése után, 1786-ban készült el. A művészettörténeti értékelés szerint a berkenyei kép a mester oltárképfestői munkásságának a legkiemelkedőbb alkotása (2003-2004-ben restaurálták). Leírása a következő: „A hosszúkás formátumú, felül szegmensívvel záródó képen szűk térben látjuk Máriát, olvasópultja előtt térdel, felénk fordul, kezeit áhítattal maga elé emeli. Mögötte, a kép jobb oldalán Gábriel arkangyal felhőn jelenik meg, angyalok kíséretében. Gábriel jobb kezével az ég felé mutat, ahonnan a Szentlélek galambja érkezik. A kompozíció kiegyensúlyozott megszerkesztettsége, stílusa, a drapériák, a mozdulatok könnyedsége alapján az oltárkép nyilvánvalóan valamelyik itáliai művész azonos kompozíciója alapján készült, kisebb vagy nagyobb részben egy ismeretlen itáliai oltárkép megoldásait veszi át - akkoriban gyakori megoldásként, esetleg épp a megrendelő kívánságára.”⁶⁷

49. kép A berkenyei római katolikus templom

tartozékaival, 1 új miseruha a püspöktől, 1 új fekete miseruha a püspök ajándéka, 1 többszínű palást, 2 régebbi fekete miseruha, 1 új miseing, 1 régi miseing, 4 új oltárterítő, 2 új vállkendő, 4 törlőkendő, 2 misekönyv, 2 szertartáskönyv, 3 karing, 2 öv, 1 szenteltvíz tartó medence, 1 hordozható szenteltvíz tartó, 2 üvegampulla, 1 füstölő a tartóval, 1 sütővas, 1 német nyelvű Biblia, 1 talpas feszület, 1 énekeskönyv, 2 Bűnösök könyve, 1 kis vágóvas, 1 fa ostyatartó, 2 fém gyertyatartó, 6 nagyobb fa gyertyatartó, 6 kisebb fa gyertyatartó, 2 régi kép, 1 új orgona, 1 új vörös lobogó, 1 kereszt, 2 harang a toronyban, 4 csengettyű, 2 lámpa, 1 szántó föld.

50. kép A berkenyei római katolikus templom oltárai

51. kép A berkenyei római katolikus templom kórusa

Harangjainak korai történetéről Patay Pál írt 1958-ban: „1722-ben 1 (19,5 font súlyú), 1746-ban, de még 1788-ban is csak 2 harangja létezett. 1777-ig a templomnak nem volt tornya. Hiányos adatokkal ugyan, mégis több harangját ismerjük. Egyet 1749-ben Vácott szenteltek fel. 1832-ben az alábbiakat jegyezték fel: 1. „Honor exaltatae S. Crucis munuscula et Zelo”. Alul: „Refusa Vetussolii Kxp. D. Fran. E. L. B. Splényi Ep. Vacien. Populique Berkenyensis A, 1798”. Kb. 450 font. 2. Egy elrepedt régi harang helyébe Migazzi bíboros (1761-1785) adományából szereztek újat. Kb. 200 font. 1832-ben ez is repedt volt (vö. 4.). 3. (Feltehetőleg Eberhard Henrik), Pest 1822. Kb. 150 font.”⁶⁸

52. kép A főoltár festménye

53. kép A mellékoltár festménye

A mindenkori nógrádi plébánosok voltak egyben Berkenye plébánosai is: Sztrakos Béla 1716-1727, Schorecz Tamás 1727-1729, Kortsek János 1729-1734, Biess Endre 1734-1741, Reznyák Mihály 1741-1757, Korbélyi Lőrincz 1757-1759, Darasits György 1759-1763, Wászl János 1763-1773, Fritz János 1773-1789. Közülük a templomépítések kapcsán a már említett Sztrakos Adalbert és Fritz János tett sokat a faluért.

A megtelepedéssel egyidős a község temetője, amely először a mai templomdombon volt, a betelepülésre emlékező szobor környékén. Az új templom építésével egy időben nyitották meg az új, körbe árkolt temetőt, amely akkor kb. 75

Berkenyeiek névtára az anyakönyvi bejegyzések alapján 1719-1778

Rövidítések és jelek

- E esztendő
F felesége: házastársi kapcsolatokra keresztelési vagy halálozási bejegyzés utal
Gy gyermek(ek)
H házasságkötés, amelynek időpontja az anyakönyvből ismert
N ismeretlen család vagy/és keresztnév
w özvegyi állapotot jelent
? bizonytalan olvasat, illetve adat
(I) ikerszülés
+ meghalt

ALBERT

- Philipp †54E 1779.I.14.
molnár „jámbor életű”
Karl 21E H 1776.I.16
Taxin Eva 17E
Gy: Matthias 1777.XI.29
Elisabetha 1779.XII.17

BAGONY

- Georg †74E 1768.II.19
wN. †58E 1771.II.10

BAGOTA

- wGeorg H 1763.I.9 w
Csonka Catharina

BARNA

- Joseph F Bognar Sára
Gy: Veronika 1779.IX.8

BATURO?

- Thomas F Kaplada Barbara
Gy: Johann 1768.VII.19.

BAYERIN (Pauer?)

- Salome †26E 1756.X.11.

BECHATSEK

(Behatsik, Pachatsek, Pehacsek)

- Franz kádár H 1769.I.24

Szaidlin/SaitlerinMagdalena

- Gy: Vitus 1770.X.1
†1772.III.31
Anna Maria 1773.V.4
†1773.V.29
Vitus 1775.VII.20
†1775.X.12
Catharina (I)
Franz 1777.X.4.

BECK

- Wolfgang F Dorothea
Gy: nincs név 1736.IV.13.

BELAVIZ?

- Georg
Gy: Georg †2E 1746.IV.6

BENKO

- wMichael H 1766.I.7
Plotzin Barbara

BETZ?

- Thomas F Elisabetha
Gy: Maria Margaretha 1732.VIII.1

BLAHÓ/BLAU

- Johann jegyző †27E 1777.VI.26
F Udvardi Anna
Gy: Anna Francisca 1772.X.5
Jacob 1774.II.19
†1776.II.20
Jacob 1776.VII.9

BODOR

- Michael †40E 1766.IX.1
cigány

BONAVERT (Ponafert)

- Martin F Robin? Agatha †36E 1759.XII.3
Gy: Georg †20E 1771.III.25
Jacob 1755.IV.11
†1777.I.12
Johann H 1760.VIII.1
Remerin Eva
Gy: Johann Martin 1763.VII.12

Maria Barbara 1767.III.24
 †1767.IV.2
 Catharina,
 1774.XI.19
 †1774.XI.26
 Elisabetha (I)
 †1774.XII.2
 Jakob F Susanna
 †34E 1768.IV.14
 Gy: Matthias
 †7E 1768.VI.13
 Jakob
 H 1768.VI.6
 Geisin Eva

BOTSCHLICH

Jeremias Szilécia H 1752I.9
 Reinhart Rosalia

BRANDL (Prantl)

Anton 40E H 1777.VIII.7
 Grosman? Magdalena 30

BRESNICKI

Johann
 Gy: Barbara †3,5E 1768.II.23

BUJTÁR

Georg F Nagy Elisabetha
 Gy: Johann Georg 1732.XII.19

CZECH

Gy: Jacob 1758.VII.15
 Georg 1760.XII.23

CZELEN

Thomas F Kovács Dorothea
 Gy: Maria 1751.VIII.12

CSERI

Joseph
 Gy: Joseph †1E 1775.IX.7

CSŐSZ

Thomas F Elisabetha
 Gy: Georg 1730.II.27

DEMER (Temer)

Stephan F Emsmonin Anna Maria
 †35E 1775.VI.26
 Gy: Nicolaus 1774.I.23
 Stephan H 1775.VIII.20
 Mezner Apollonia 18E
 Gy: Elisabetha 1777.VI.3
 †1777.VIII.15

DENGL (Tengel)

Johann Philip F Margaretha
 Gy: Johann Jakob 1731.IX.1

Johann Henrik 1736.IX.8

DENKEL

Valent F Dorothea
 Gy: Martin 1739.III.23

DICZ

Adam F ?Jelani Catharina
 Gy: Johann 1779.II.2

DITTINGER (Didinger, Titinger)

Georg F Margaretha
 Gy: Johann Georg 1725.V.10
 Margaretha 1727.X.1
 Maria Cordula 1730.II.21
 Johann 1736.IV.8
 Nicolaus 1737.IX.1
 Nicolaus H 1757.II.15
 Stajer Elisabetha

DITTMANN (Tittmon)

Nicolaus F Seidenspinner/Klug
 Margaritha w †50E 1777.X.16
 Gy: Johann Georg 1758.IX.12
 †1763.XII.10
 Barbara 1761.VIII.9
 Elisabetha 1767.XI.16
 †1768.VIII.3

DOKUPIL

Matthias H 1739.I.27
 Segner Margaretha

DORGYE

Marianna †47E 1772.V.20

DUDAR

Michael F Sára cigányok
 Gy: Anna Maria 1756.II.3

DUDÁS

Johann F Zemancsek Veronika cigányok
 Gy: Maria Josepha 1770.II.27
 †1770.XII.13

DÜRER

Aegidius F Dorothea
 Gy: Johann Jakob 1722.I.7.

EBERT/EBERHART

Sebatian F Anna Maria
 Gy: Georg †8E 1731.XI.11
 Johann 1732.XI.7

ECKHART

Siegbert F Catharina

Gy: Johann Georg 1725.VII.14

EHMANN (Ehmon, Eheman)

Ernest †45E 1759.IV.6
 †35E 1779.XI.19 Johann
 H 1770.I.23
 Michlin Margaretha

Gy: Johann Adam 1773.III.9
 Maria 1777.III.25
 Anna 1779.XII.10

ENGELSDORFER

Georg †70E 1730.VIII.1
 Georg F Apollonia Schefer
 †63E 1757.XI.24

Gy: Maria Elisabetha 1726.X.18
 Anna Maria 1729.II.1
 †1730.VIII.22

Georg †1E 1731.XI.4
 Anna Maria 1733.III.14
 Marianna 1735.V.19
 Johann, Johann Petrus
 1738.V.9
 Anna Maria 1741.VI.
 Maria Barbara 1743.VIII.18
 Maria Barbara 1745.VII.24
 Jacob 1748.X.29

Jakob F Tirin Margaretha

Gy: Margaretha 1724.III.4
 Maria Margaretha 1730.I.3
 Maria Magdalena 1732.VII.15

Michael F Ursula Fedelin

Gy: Maria Anna 1731.IX.5
 Johann Jacob 1733.VI.14
 Maria Anna 1735.IV.13
 Matthias 1738.VII.3
 Anna Catharina 1742.I.13
 †1762.V.4
 Magdalena †10hó
 1745.XII.26
 Anna Maria 1745.II.26
 Matthias/Mathaeus 1747.III.29
 /1747.IV.29
 †1772.VIII.31

Johann F Magdalena

Gy: Maria Elisabetha 1734.XII.13
 Anna Maria 1738.VI.5
 Thomas 1741.III.13
 Johann Georg 1743.VII.30
 Maria Magdalena 1747.VIII.3

Johann 1750.IV.8
 †1751.IV.25

Andreas 1753.XI.15
 †1762.V.26
 †28E 1758.III.9

Johann
 F Tirin Helena
 Johann †52E 1758.II.27
 F Hik? Helena
 Peter F Naiprandin Eva

Gy: Johann Georg 1764.IX.21†
 1768.V.23
 Maria Catharina 1770.II.22
 Michael 1780.X.17

Georg F Nerplin Maria

Gy: Johann 1765.XII.30
 Eva 1767.IV.2
 Johann Georg 1769.III.22
 †1771.I.28

Anton 1771.XI.2
 Maria Anna 1773.IX.19
 Eva †2E 1775.XII.16
 Johann 1775.XII.5
 †1777.IX.18

Anna Maria 1778.XI.3

Thomas H 1765.XI.19
 Saidenspinnerin Margaretha

Gy: Catharina 1768.VI.28
 Henrik 1771.VIII.17
 Anna Maria 1774.V.31
 Elisabetha 1777.II.23
 Anna Maria 1780.III.31

Jakob Joseph H 1769.I.29
 Fuxin Anna Maria

Gy: Maria Anna 1771.II.?
 Maria Anna 1772.VI.9
 Elisabetha 1774.X.13
 Philip 1777.VIII.23

FAIFER?

Nicolaus H 1724.I.29
 Fries Maria Margaretha

FEDERKIL

Johann †48E 1758.VI.20
 F Schmid Margaretha

FELTUM?

Oswald F Agnes
 Gy: Anna Philippina 1730.IV.2

FERDERKRIT?

Martin
Gy: Johann †2,5E 1756.II.3

FICZ (Fics)

Adam F Klein Catharina
Gy: Margaretha 1772.II.22
Johann †2E 1776.VIII.30
Maria Anna 1776.IX.1

FICZINGER

Martin F Anna Catharina
Gy: Maria Ursula 1732.VIII.16

FIDICIN

Georg F Margaretha
Gy: Anna Maria 1733.IX.12

FISCH

Felix †39E 1748.III.27
katona

FISCHER

Jakab F Francisca
Gy: Maria Eva 1737.X.4

FISER

Aegidius F Dorothea
Gy: Anna Catharina 1729.XI.3

FLIERER

Peter F Elisabetha
Gy: Georg Johann 1725.IX.14
Johann Henrik 1728.VIII.29
Anton F Lonig Margaretha
Gy: Anna Maria 1743.III.16
Anna Maria 1745.IV.28
Anna 1748.VI.27
Maria Anna 1750.X.20
Johann Jacob 1752.III.18
Jakab F Slajerin Clara
Gy: Elisabetha 1779.XI.7
†1780.X.3

FLUNK?

Joseph F Stumpfín Margaretha
Gy: Maria Anna 1776.VII.25

FÖRSTER

Jacob F Ailon? Francisca
Gy: Johann 1740.VII.3.

FREIDINGER

Leopold F Francisca
Gy: Catharina 1732.IV.19

FRICKEL/FRICKL/TRICKEL

Valent †70E 1747.III.3
F Rebin Dorothea
Gy: Maria Margaretha 1742.IV.2

FRICKO?

Paul F N. Clara †26E 1775.XII.30

FRIES

†64E 1767.X.25
Johann Konrad H 1724.I.24
wSchmidt Kunigunda
Gy: Johann Konrad Joseph 1726.VI.11
Johann Konrad F Tirin Anna
Gy: Johann 1744.XII.7
Barbara †3E 1748.VIII.24
Joseph Konrad 1750.V.4
Johann Georg 1752.XII.2
†1753.XII.22
Anna Eva 1755.I.14
†1763.XII.16

Anton 1757.VIII.15
Elisabetha 1759.X.31
Anna Maria 1761.III.15
†1762.IV.24

Anna Maria 1763.XI.27
†1764.IX.22
Johann H 1768.VIII.30

Lipin Anna Maria
Gy: Anna †1769.IX.6 bába
Anton 1770.IX.8
Joseph 1772.XI.20
Magdalena 1774.I.9
†1774.V.16

Maria Magdalena 1780.I.16
Anton F Vemerin Catharina
Gy: Johann Georg 1778.IV.20
Barbara 1780.VIII.11.

FRITZ

Johann F Lipin Anna Maria
Gy: Joseph 1775.III.18
Johann 1777.XII.8
Anton 19 E H 1777.I.14
Werner Catharina 20E

FRIDINGER

Martin F Anna Catharina
Gy: Maria Ursula 1732.VIII.16

FUCHS

Johann F German Anna Maria
†37E 1757.XI.6

Gy: Anna Maria 1743.XII.11
 Catharina 1744.XII.14
 Anna Maria 1747.X.27
 Matthias 1751.IV.13
 †1751.VI.6
 Maria Elisabetha 1752.XI.7
 Johann H 1758.I.17
 Nerplin Maria Barbara
 †34E 1767.V.20
 Gy: Johann Konrad 1758.XI.27
 Barbara 1763.IX.27
 Johann Stephan 1766.V.19
 Johann Philip 1761.IV.8
 Johann H 1769.I.29
 Udvardi alias Csabi Catharina

GARTNER

Siegbert
 Gy: †3,5E
 Karl 1722.IV.18

GEISLER (Gaiszler)

Jacob F Schmidin/Hafner Margaretha
 †58E 1776.XI.20
 Gy: Georg †2,5E 1757.X.26
 Margaretha 1757.X.2
 †1757.X.19
 Helena †3H 1758.II.2
 Johann 1762.V.31
 Jacob H 1777.I.7
 Lipin/Hellenbach Margaretha40E
 Gy: Anna Maria 1778.IX.27

GENZELMAN (Kenczelman, Kinczilman)

Jacob F Anna Maria
 Gy: Johann 1739.IV.8
 Stephan H 1753.X.23
 Verner Barbara
 Gy: Paul 1759.II.25
 †1759.IV.5
 Paul 1760.II.6
 †1760.II.9
 Joseph 1761.II.19
 †1761.VIII.19
 Johann Jacob 1763.VII.24
 Paul 1766.III.28
 Anna Maria 1769.VIII.15
 Anna Maria 1772.VII.20
 Anna Margaretha 1774.VIII.4
 Peter H 1759.VII.9
 Engelsdorfer Agnes

Johann23E H 1778.I.12
 Leichtweiss Anna Maria 20E
 Gy: Anna 1778.III.26
 Anton 1779.XI.23
 Johann 28E H 1780.XI.21
 Sarerin Anna 18

GERMAN

Peter †58E 1751.III.19
 F Anna Maria †51E 1746.X.13
 Gy: Anna Maria 1723.XII.16.
 Susanna 1727.V.13
 Johann Mathaeus 1729.IX.21
 †17631.XI.15
 Eva Magdalena 1732.VIII.1
 Matthias 1736.I.18
 Joseph 1739.III.18
 Peter H 1747.I.23
 Bach Catharina
 Gy: Anna Barbara 1747.XII.2
 †1743.VI.12
 Maria Barbara 1749.VIII.12
 Thomas H 1740.II.11
 Schmitt Barbara
 Gy: Johann 1743.V.12
 Anna Maria 1741.I.17
 Johann Matthias 1746.II.24
 Anna Maria 1749.II.15
 †1765.IX.4
 Maria Barbara 1752.IX.11
 Johann F Engelsdorfer Elisabetha
 Gy: Rosalia 1748.I.30
 wJohann H 1762.XI.14
 Neuwirt Anna Maria
 Gy: Eva †1H 1763.IX.19
 Maria Margaretha 1766.XI.17
 Anna Maria 1769.X.2
 †1769.X.3
 Catharina 1770.XI.3
 †1772.III.17
 Maria Anna 1773.I.29
 Barbara 1775.IX.12
 Maria Magdolna 1778.VII.15
 Johann F Fuchs Catharina
 Gy: Maria Anna 1777.IX.9
 †1777.X.22
 Joseph 1779.I.9
 Johann F Krausman Maria
 Gy: Johann Jakob 1762.VIII.12
 †1762.IX.17

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Bevezetés	5
Berkenye története a betelepítés (1718) előtt	9
A betelepítés oka és körülményei	15
A falu népe: családok, lélekszám, társadalom	33
A gazdálkodás sajátosságai	59
A falu közigazgatása: képek a mindennapokból	79
Keresztek-fakápolna-kőtemplom	91
Berkenyeiek névtára az anyakönyvi bejegyzések alapján (1719-1778)	103
Felhasznált szakirodalom	127
Képek jegyzéke	131
Jegyzetek	133
Tartalomjegyzék	139

